

Силабус курсу:

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ АРХЕОЛОГІЇ

Ступінь вищої освіти:	магістр
Спеціальність:	032 Історія та археологія
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	осінній
Кількість кредитів ЄКТС:	5.0
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	іспит

Автор курсу та лектор:

Бровендер Юрія Михайловича (лектор)

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

Професор кафедри історії та археології

brovender@snu.edu.ua	+38-050-655-94-45	Viber за номером телефону	320ГК аудиторія кафедри ІФ
електронна адреса	телефон	месенджер	консультації

Анотація навчального курсу

Мета вивчення курсу: Метою лекційних є опанування майбутніми фахівцями-істориками комплексом знань, вмінь та навичок з історії світової археологічної думки. Це дозволить виробити професійне володіння предметом, розуміння закономірностей розвитку археологічної думки в ретроспективі: з перших її ростків у Давньому світі до сьогодення; закладання основ для подальшого накопичення конкретно-історичних знань і навичок для успішного використання їх професійній діяльності, в т.ч. у дослідженні відповідних наукових проблем.

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння здобувачем освітнього ступеня «магістр» навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача; переорієнтація з лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти магістранта; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які магістранти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання:

Знати:

- основний фактичний матеріал;
- джерела й літературу за курсом;
- понятійно-термінологічний апарат курсу;
- особливості основних етапів і напрямків розвитку світової археологічної думки;

- видатні археологічні відкриття;
- видатних представників світової археологічної думки;

Вміти:

- розрізняти основні етапи світової археологічної думки;
- застосовувати методика історіографічного та теоретико-методологічного аналізу проблем розвитку світової археологічної думки;
- аналізувати підходи до вивчення старожитностей у ретроспективі;
- обґрунтовувати свою світоглядну позицію щодо процесу розвитку світової археологічної думки;
- викристовувати сучасну археологічну та історіографічну термінологію, понятійний апарат;
- користуватися теоретичними здобутками в галузі історіографії світової археології.

Передумови до початку вивчення:

Майбутні фахівці з історії та археології зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Історія світової археології» завдяки вивченню наступного блоку дисциплін з циклів загальної та професійної підготовки: «Археологія та методика польової археології», «Історія первісного суспільства», «Давні виробництва Східної Європи», «Археологія номадних племен Євразії», «Сучасні проблеми археології України», «Історія України», «Історія української культури», «Історія Азії та Африки».

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання дисципліни є орієнтація майбутніх фахівців в історії руху світової археологічної думки, формування компетентних фахівців у різнобічних аспектах історіографії світової археології.

Вивчення даного навчального курсу призначене для формування, удосконалення та розвитку у здобувача вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК07. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК08. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним. 10. Здатність працювати в команді.

СК01. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК02. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК03. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК04. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК05. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК06. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК07. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК08. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК09. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анутовувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК010. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК011. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

СК012. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Що забезпечується досягненням наступних програмних результатів навчання:

РН01. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

РН02. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

РН03. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

РН04. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

РН05. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

РН06. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

РН07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

РН08. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

РН09. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

РН10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

РН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

PH12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

PH13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

PH14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Структура курсу

№	Тема	Години (ЛПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Значення історії археології	2/2	Дотримання правил і принципів академічної доброчинності при вивченні дисципліни «Історія світової археології». Навіщо потрібна історія археології: спосіб впорядкування, цінність досвіду, первинність історіографії, історія археологічних ідей. Предмет історіографічного розгляду.	Індивідуальні завдання. Обговорення
2	Проблема початку археології	2/2	Експертиза батьківства. Коли виникла археологія? Ознаки науки. "Народна археологія": «громові камені», «будиночки фей», «зачаровані скарби», «Вавілон», «слідовики», «саморобні горщики», «Іванови голівки».	Індивідуальні завдання. Обговорення
3	Паростки археології в Стародавньому світі	2/0	Темінологічні негарзди і їх зміст. "Сакральна археологія": археологічні знання на Стародавньому Сході. Античні уявлення про первісність. Старожитності в Гомеровському епосі. Інтерес до матеріальних старожитностей як до святинь ("сакральна археологія") в античному світі. Смак до старожитностей. Шанування старожитностей в давньої Східної Азії. Археологічні міркування в античному світі: Геродот і Фулідід. Терміни і поняття. Живучість "сакральної археології". А чи була археологія необхідна?	
4	Середньовіччя і старожитності	2/2	Середньовічний образ мислення. Старожитності з класичної спадщини. Середньовічне захоплення старожитностями в Азії. "Народна археологія" в середні віки. Дії в рамках "сакральної археології" в середні віки. Біблійна історія та коротка хронологія. Новації епохи Відродження. Орієнтація на класичні старожитності.	Індивідуальні завдання. Опитування
5	Ранній антикваріанізм.	2/2	Антикваріанізм як явище. Епоха Реформації та її ідеї. Заняття старожитностями в епоху Реформації. Кемден. Дилетанти і	Індивідуальні завдання. Опитування

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			антиквари. Дискредитація "народної археології". Наукова революція і погляд на античні часи. 7. Антикварії Століття Розуму. Буре і Ворм.	
6	Пізній антикваріанізм	2/0	Перелом століття. Антикварії Франції та Швеції в апогей Століття Розуму: Спон, Вереліус і Рудбек. Антикварії Англії в апогей Століття Розуму: Обрі. Новації століття Просвітництва і старожитності. Антикварії століття Просвітництва в Англії. Ст'юклі. Антикварії століття Просвітництва в Скандинавії. Антикварії століття Просвітництва в Німеччині. Антикварії Франції. Монфокон і Кейлюс. Перші розкопки Геркуланума і Помпей.	.
7	Вінкельман	2/0	Загадкове вбивство. Пруське животіння. Секретар в Саксонії. Блаженна Італія. Усвідомлення місії. Стиль - це епоха. "Батько археології". Поцілунок Зевса. Дві подорожі і три шари таємниці. Вінкельманівський Ренесанс.	.
8	Становлення класичної археології	2/2	Плоди Просвітництва і античність. Дипломати-антиквари. Археологія Бонапартов. Відкриття реальної Греції. Виявлення двох чудес світу. Відкриття етрусків. Гете і старожитності. Генеалогічне древо професури та археологія. Професори та їх вчення: Гейне, Герхард і ін. Філологічна школа. Вплив романтизму на ранню класичну археологію: міфологія і герменевтика.	Індивідуальні завдання. Опитування.
9	Зародження вітчизняних археологій	2/0	Романтизм і археологи. Курганоманія в Англії. Датська компенсація. Крістіан Томсен і його система трьох віків. Ворсо, продовжувач Томсена. Ворсо і середньовічна археологія. Свен Нільссон і його інтеграція археології з етнографією. Датська археологічна революція. Опір Трьом Вікам. Стратиграфічні докази. Етнічні ярлички: на славу предків.	
10	Зародження археологій позаєвропейських земель	2/2	Галузі археології та її історія. Зародження орієнталістической археології: Єгипет. Марієтт-бей. Зародження орієнталістичної археології: Свята Земля, Месопотамія і Персія. Відкриття Ассирії: Ботта і Лейярд. Паростки біблійної археології. Свідoctва	Індивідуальні завдання. Обговорення

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			про пам'ятки Індії. Початок археології Нового Світу: цивілізація майя. Початок археології Нового Світу: "будівельники пагорбів".	
11	Шліман	2/0	Легенда про Шлімана. Біографія та матеріали. Виховання. Андрій Аристович у Петербурзі. Перетворення особистості. Новий Одісей. Перша кампанія розкопок в Іліоні та "Клад Пріама". Шліман у Мікенах та "маска Агамемнона". Друга кампанія розкопок в Іліоні – з Бюрнуфом та Вірховом. Шліман в Орхомені. Третя кампанія розкопок Іліона – з Дерпфельдом. Шліман у Тірінфі. Четверта кампанія розкопок в Іліоні та катастрофа. Доля Шліманівських скарбів. Значення Шлімана.	
12	Скандинавський диффузіонізм: Монтеліус і Софус Мюллер	2/0	До перегляду історіографічних схем. Монтеліус і Мортільє. Монтеліус і Софус Мюллер. Типологічний метод. Критика типологічного метода і методика Софуса Мюллера. Монтеліус і Софус Мюллер як диффузіоністи. Монтеліус як учений і особистість. Софус Мюллер як учений і особистість. Відображення скандинавського диффузіонізму в Центральній Європі. Пауль Рейнеке.	
13	Антиєволюціонізм	2/0	Церква проти еволюції. Буль і палеонтологія людини. Шапельський неандерталець. Доля концепції Буля. Брьойль і палеолітичне зображення. «Ориньякська баталія» та зміна індустрій по Брьойлю. Брьойль і локальні культури палеоліту. Брьойль: характеристика особистості. Обермайер і Пейроні. Міграціонізм Дороті Гаррод і паралельні культури Мовіуса. Венська школа. Два життя Освільда Менгіна. Християнський еволюціонізм П'єра Тейара де Шардена. Співставлення еволюціонізму з антиєволюціонізмом.	
14	Німецький міграціонізм	2/2	Слідом Косинни. Наш ярлик косиннізму. У витоків "доісторичної етнології. Початок "археології мешкання". Протистояння та боротьба за панування. "Надзвичайно національна наука". Війна та могили. Нордичні арійці. Походи індогерманців у неоліті. Особистість та спадщина. Склад та коріння косиннізму. Розробка етнічної історії – походження народів та мовних	Індивідуальні завдання. Обговорення

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			сімей. Принципи вивчення історії культури. Критики Косинни. Значення спадщини Косіни.	

Рекомендована література

Основна література:

1. Амальрик А.С. Монгайт А.Л. В поисках исчезнувших цивилизаций. – М., 1966.
2. Археологія України. Курс лекцій. – К., 2005.
3. Археология Украинской ССР. Т.1: Первобытная археология. - К.: Наукова думка, 1985.
4. Археология Украинской ССР. Т.2: Скифо-сарматская и античная археология. - К.: Наукова думка, 1985.
5. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь. – М., 1990.
6. Брайчевський М. Ю. 1992. Скарби знайдені і незнайдені. Київ, Наукова думка.
7. Бунятян К.П. Давнє населення України. – К.: Либідь, 1999.
8. Генинг В.Ф. Очерки по истории советской археологии. – К., 1982.
9. Генинг В.Ф., Левченко В.Н. Археология древностей – период зарождения науки. – К., 1982.
10. Гумилев Л.Н. Этносфера. Истоки людей и история природы. – Москва: Оникс, 2003.
11. Залізник Л.Л. Стародавня історія України. - К.: Темпора, 2019
12. Колеснікова В.А. Вікентій (Чеслав) Хвойка. Сторінки наукової біографії. – К., 2007.
13. Клейн Л. С. Археологическая типология. Ленинград, АН СССР, 1991.
14. Клейн Л. С. Феномен советской археологии. Санкт-Петербург, Фарн, 1993.
15. Клейн Л. С. 2000. Археология в седле (Косинна с расстояния в 70 лет). – Stratum plus (Санкт-Петербург – Кишинев – Одесса), 4: 88 - 140.
16. Клейн Л.С. История археологической мысли (в 2-х томах). – СПб., 2011.
17. Кучера М. П. 1987. Змиевы валы Среднего Поднепровья. Киев, Наукова думка.
18. Лебедев Г.С. История отечественной археологии. 1700-1917. – СПб., 1992.
19. Мартынов А. И. и Шер Я. А. 1989. Методы археологического исследования. Учебн. пособ. для студ. вузов. М, Высшая школа.
20. Мозолевський Б.М. Скіфський степ. – К., 1983.
21. Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Каменный век. – М., 1973.
22. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. – К., 1996.
23. Пряхин А.Д. История советской археологии. – Воронеж, 1986.
24. Словник-довідник з археології. -К.: Наукова думка, 1996.
25. Сминтина О.В. Ландшафт в контексті палеоекологічного підходу до вивчення культури: проблеми та перспективи. – Записки історичного факультету ОНУ. Вип. 11. – Одеса, 2001.
26. Тайлор Э. Б. Первобытная культура. Москва, Госполитиздат, 1989.
27. Толочко П.П. Кочевые народы степей и Киевская Русь. - К., 1999.
28. Тункина И. В. Русская наука о классических древностях Юга России (XIVIII – середина XIX в.). Санкт-Петербург, Наука, 2—2.

29. Формозов А.А. Страницы русской археологии. – М., 1986.
30. Формозов А. А. 1995. Русские археологи до и после революции. Москва, Институт археологии РАН.
31. Формозов А. А. 1979. Пушкин и древности. Наблюдения археолога. Москва, 1979 (2-е изд. 2000).
32. Черных Е.Н. Степной пояс Евразии: феномен кочевых культур. – Москва: : Рукописные памятники Древней Руси, 2009
33. Юренко С.П. Археологічні з'їзди в Україні. – К., 2004.

Електронне джерело. – Режим доступу :

1. <http://flibusta.site/b/421458/read>
2. [www.twirpx.com/files/historic/ukraine/ancient history/](http://www.twirpx.com/files/historic/ukraine/ancient%20history/)
3. <https://storify.com/.../vinokur-trubchaninov-davnya-i-serednovichna-istori>
https://w.histtrf.ru/articles/article/show/kossina_kossinna_gustav
4. www.academia.edu/.
5. <https://germania-online.diplo.de/ru-dz-ru/kultur/kunst/winckelmann/1931450>
6. <https://www.dw.com/ru/schliemann-150-let-nasad-nachal-raskopki-troi/a-16845853>
7. http://hrono.ru/biograf/bio_m/mortilletg.php
8. <https://facti.info/istoriya-zagybeli-pompeyi/>

Інформаційні ресурси.

1. Бібліотека Гумер - гуманітарні науки. Режим доступу: <http://www.gumer.info>
2. Журнал «Археологія». – Режим доступу: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=93&Itemid=171
3. Інститут археології НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iananu.org.ua/>
4. Національна бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
5. Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle.snu.edu.ua/>
6. Сайт №2 системи дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodlesti.snu.edu.ua/>

Методичне забезпечення

1. Авдусин Д.А. Археология СССР. Учеб. для студ. ун-тов. – Москва: Высшая школа, 1977.
2. Археологія України: курс лекцій: навч. пос. за ред. Л.Л. Залізняка. – К.: Либідь, 2005.
3. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України: підр. для студ. іст. вищ. навч. закл. – Тернопіль, 2005.
4. Клейн Л.С. История археологической мысли (в 2-х томах). – СПб., 2011.
5. Мартынов А.И. Археология: учебник для студ. вузов, обуч. на спец. «История». – Москва: Высшая школа, 2000.
6. Пастернак Я. Археологія України: первісна, давня, середньовічна історія України за археологічними джерелами. – Торонто: НТШ, 1961.
7. Скакальська І.Б. Археологія: навч. методичний посібник. – К.: ЦУЛ, 2018.
8. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України: курс лекцій: навч. посіб. – К.: Либідь, 1992.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Присутність на заняттях та засвоєння лекційного матеріалу за темами	30	-
Присутність на заняттях (у період настановної сесії) та своєчасне виконання самостійних практичних завдань у межах тем	-	20
Індивідуальна робота	20	30
Залік (тест)	50	50
Разом	100	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату. До основних вимог за курсом віднесено - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаково для всіх здобувачів засобами: – за допомогою програмного забезпечення Unicheck і засобів системи MOODLE; за Internet-джерелами – за допомогою програми Antiplagiarism.net.

Завдання і заняття:

Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі

зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача. Здобувач вищої освіти має право на оскарження результатів оцінювання.

Поведінка в аудиторії:

Курс передбачає індивідуальну та групову роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. На аудиторні заняття слухачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки.